

VINNOVA ANALYS
VA 2010:10

SAMMANFATTNING

EFFEKTER AV VINNOVA-PROGRAM HOS SMÅ OCH MEDELSTORA FÖRETAG

FORSKA&VÄX OCH VINN NU

KARIN BERGMAN, OLOF EJERMO, JOSEFINE FISCHER, OLOF HALLONSTEN,
HØGNI KALSØ HANSEN & JERKER MOODYSSON - CIRCLE, LUNDS UNIVERSITET

Titel: Sammanfattning - Effekter av VINNOVA-program hos Små och Medelstora Företag.
Forska&Väx och VINN NU

Författare: Karin Bergman, Olof Ejeremo, Josefine Fischer, Olof Hallonsten, Høgni Kalsø Hansen
& Jerker Moodysson - CIRCLE, Lund University

Serie: VINNOVA Analys VA 2010:10 (svensk kortversion av VINNOVA Analysis VA 2010:09)

ISBN: 978-91-86517-23-6

ISSN: 1651-355X

Utgiven: November 2010

Utgivare: VINNOVA –Verket för Innovationssystem / Swedish Governmental Agency for Innovation System

VINNOVA Diariernr: 2009-01376

Om VINNOVA

VINNOVA är Sveriges innovationsmyndighet och har som mål att öka konkurrenskraften hos forskare och företag i Sverige. Vi är ett statligt verk under Näringsdepartementet och nationell kontaktmyndighet för EU:s ramprogram för forskning och utveckling. Vår uppgift är att främja hållbar tillväxt i Sverige genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. För att göra detta har vi cirka 2 miljarder kronor att investera i nya och pågående projekt varje år. Vår roll är att vara en proaktiv aktör i det svenska innovationssystemet där FoU är av kritisk betydelse för tillväxt. Vår vision är: "VINNOVA bidrar tydligt till att Sverige utvecklas till ett ledande tillväxtland". En viktig del av VINNOVAs verksamhet är att öka samarbetet mellan företag, högskolor och universitet, forskningsinstitut och andra organisationer i innovationssystemet. Vi gör det på flera sätt, bland annat genom långsiktiga investeringar i starka forsknings- och innovationsmiljöer, genom att investera i projekt som ska öka kommersialiseringen av forskningsresultat eller genom att skapa katalyserande mötesplatser.

Strategin för VINNOVAs arbete med *effektanalyser* är att:

- successivt bygga upp den metodologiska kompetensen
- genomföra effektstudier utifrån olika effektperspektiv
- genomföra effektstudier för VINNOVAs samtliga verksamheter
- formulera nödvändiga krav på VINNOVAs uppföljningsrutiner

I serien VINNOVA Analys publiceras studier, analyser, utredningar och utvärderingar som tagits fram inom eller på uppdrag av VINNOVAs avdelning för Verksamhetsutveckling.

FORSKNING OCH INNOVATION FÖR HÅLLBAR TILLVÄXT

I VINNOVAs publikationsserier redovisar bland andra forskare, utredare och analytiker sina projekt. Publiceringen innebär inte att VINNOVA tar ställning till framförda åsikter, slutsatser och resultat. Undantag är publikationsserien VINNOVA Policy som återger VINNOVAs synpunkter och ställningstaganden.

VINNOVAs publikationer finns att beställa, läsa och ladda ner via www.VINNOVA.se. Tryckta utgåvor av VINNOVA Analys, Forum och Rapport säljs via Fritzes, www.fritzes.se, tel 08-598 191 90, fax 08-598 191 91 eller order.fritzes@nj.se

SAMMANFATTNING

Effekter av VINNOVA- program hos Små och Medelstora Företag

Forska&Väx
och VINN NU

av

Karin Bergman, Olof Ejermo,
Josefine Fischer, Olof Hallonsten,
Høgni Kalsø Hansen & Jerker Moodysson

CIRCLE
Lunds Universitet

Förord

Detta är den första effektanalysen som uteslutande behandlar FoU-stöd efter det att VINNOVA bildats. Då FoU-projektens långsiktiga effekter är synliga först år att de avslutats analyseras i denna studie effekter som förväntas uppkomma i ett mer kortsiktigt perspektiv. Fokus ligger på att identifiera och analysera förekomsten och styrkan av beteendeadditionalitet i små och medelstora företag som erhållit FoU-stöd från VINNOVAs program Forska&Väx (2006 – 2008) och VINN NU (2002 – 2008). Med beteendeadditionalitet avses förändringar i företags beteende som kan kopplas till statlig FoU-finansiering.

Genom kvantitativa metoder har ett representativt urval av företag tagits fram. Information från företagen har därefter samlats in via semistrukturerade intervjuer.

Den empiriska analysen visar bland annat att VINNOVAs stöd varit avgörande för att ett flertal FoU-projekt överhuvudtaget ska kunnat påbörjas. För ett stort antal företag har stödet bidragit till att öka FoU-projektets storlek. Från intervjuerna framkommer även att FoU-projekten startats tidigare eller genomförts snabbare än vad som skulle varit fallet utan VINNOVAs stöd. VINNOVAs stöd har även fungerat som en kvalitetsstämpel, vilket bland annat bidragit till att företag erhållit riskkapital.

Hela studien återfinns i VINNOVAs publikation ”Effects of VINNOVA programmes on Small and Medium-sized Enterprises” (VINNOVA Analys, VA 2010:09).

Effektstudien har utförts av Karin Bergman, Olof Ejermo, Josefin Fischer, Olof Hallonsten, Høgni Kalsø Hansen and Jerker Moodysson vid Centre for Innovation, Research and Competence in the Learning Economy (CIRCLE), Lunds Universitet. Rolf Nilsson har varit handläggare på VINNOVA.

VINNOVA i november 2010

Charlotte Brogren
Generaldirektör

Göran Marklund
Direktör och Avdelningschef
för Verksamhetsutveckling

Innehåll

Sammanfattning	7
Metod.....	7
En typologi över additionalitetseffekter.....	9
Övriga resultat	15
Sammanfattning av huvudresultaten	16
Förslag på framtida studier	18

Sammanfattning

VINNOVAs mål är att bidra till ökad ekonomisk tillväxt genom att stödja utvecklingen av innovationer med koppling till forskning och utveckling. Det tar dock ofta lång tid innan innovationer ger upphov till en ökad produktivitet och sysselsättning. Effekterna är sällan tydliga i företag som nyligen har medverkat eller fortfarande medverkar i innovationsprogram. Syftet med denna rapport är att analysera effekternas omfattning och inriktning för två program som startats relativt nyligen: VINNOVA:s program Forska&Väx och VINN NU. Båda dessa program vänder sig till små och medelstora företag. I rapporten fokuserar vi i huvudsak inte på ekonomisk tillväxt eller produktivitet, utan snarare på hur beteendet i företag förändras som ett resultat av medverkan i ett FoU-program. Detta gäller för både typ av beteende och styrkan i förändringen. Några av frågorna som vi tar upp är: I vilken grad och på vilket sätt påverkar deltagandet i offentliga stödprogram företagens vilja att ta sig an nya områden som leder till en förändrad portfölj av FoU-projekt? På vilket sätt påverkar deltagandet genomförandet av FoU-projekt? Ökar företag sitt samarbete med andra typer av samverkanspartners, till exempel vid universiteten? Rekryterar företagen personal med samma kompetens eller väljer man att rekrytera personal med annan kompetens? Denna typ av förändringar i företagens rutiner analyseras i rapporten under benämningen beteendeadditionality.

Metod

För att få en bild av beteendeadditionality i företagen som erhållit stöd från Forska&Väx och VINN NU utfördes 34 djupintervjuer med FoU-ansvariga vid företagen. Företagen informerades uttryckligen om att deras svar skulle behandlas konfidentiellt, eftersom de annars kunde ha svarat strategiskt. Det var inte möjligt att intervjua alla företag som deltagit i Forska&Väx eller VINN NU, men vi var mycket noggranna i urvalet av företag. För att urvalet av företag skulle vara representativt för alla företag som fått stöd från programmen, valde vi ut företag av ungefär samma storlek och med verksamhet inom samma branscher och regioner. Företag som deltar i programmen är överrepresenterade i befolkningstäta regioner

som Stockholm, Göteborg och Malmö. Detta är inte överraskande eftersom dessa enligt officiell statistik också har en stor andel företags- och universitets-FoU, vilka tillsammans utgör huvuddelen av FoU i Sverige. Intervjuerna utfördes på företagen. Företagen är huvudsakligen verksamma inom näringsgrenarna "tillverkning", "information och kommunikation, IKT" samt "professionell, vetenskaplig och teknisk verksamhet". Eftersom vi hade tillgång till registeruppgifter om de medverkande företagens storlek (anställda och försäljningsintäkter), säte och ålder kunde vi basera urvalet av företag på basis av dessa egenskaper. Vi undersökte även om de identifierade effekterna kunde ha påverkats av företagens egenskaper, programmet de medverkade i och stödets storlek, och om additionalitets effekterna samverkade med varandra. Man bör dock vara medveten om att ett förhållandevis litet urval av företag (34 stycken) intervjuades, och att slutsatserna om korrelationer och effekter ska ses som indikationer. Effekterna kan därtill i vissa fall vara specifika för intervjusituationen, företaget i fråga samt den tid som förflutit sedan företaget först deltog i programmet, osv.

Generellt sett framkom i intervjuerna av företagen många exempel på additionalitets effekter. Det tydligaste resultatet är att deltagandet i FoU-programmen bidrar till att företagen skalar upp sin projektverksamhet och att projekten kan genomföras på kortare tid än vad som skulle varit fallet utan FoU-stödet. Dessa effekter gäller för huvuddelen av de intervjuade företagen. Detta är inte särskilt överraskande eftersom ett tillföde av resurser i ett litet företag bör leda till förändringar, inte minst eftersom det är ett krav i överenskommelsen mellan företaget och VINNOVA. Av större intresse är kanske i stället vilken typ av effekt som det handlade om, dess styrka och hur effekten varierar med avseende på programtyp och företagskaraktäristik. Det finns tydliga skillnader mellan programmen: Företag som medverkar i Forska&Väx är i allmänhet större och mer erfarna än motsvarande företag i programmet VINN NU. Forska&Väx företag tenderar att ändra inriktning i större utsträckning än vad som är fallet med företag i VINN NU. Vad gäller företag som medverkar i VINN NU är det inte ovanligt att företagen, tack vare programmet, överlever uppstartsfasen. Detta är naturligtvis en förutsättning för att de senare ska uppvisa framsteg med sin affärsmodell.

En typologi över additionalitetseffekter

I vår analys av intervjumaterialet har vi klassificerat additionalitetseffekter som antingen ”svaga” eller ”starka”. En stark effekt innebär att företaget genomför betydande förändringar i sina rutiner, och en svag effekt innebär att företaget inte genomför betydande förändringar. Figur A ger en schematisk bild av de additionalitetseffekter som förekommer. Punkterna visar hur många företag som hör till en viss kategori och om effekten klassas som svag eller stark.

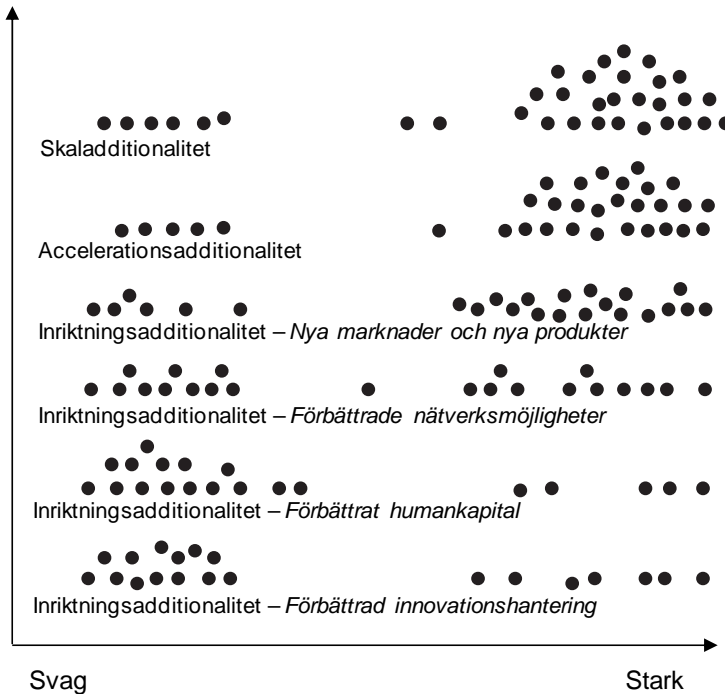
För att underlätta beskrivningen har beteendeadditionalitet delats in i tre kategorier skala, acceleration och inriktning. Inriktningsadditionalitet delas vidare in i nya marknader och nya produkter, förbättrade nätverksmöjligheter, ökat humankapital och förbättrad innovationshantering (innovation management). Även om kategorierna redovisas separat är det viktigt att komma ihåg att effekterna ofta förekommer tillsammans, dvs. effekterna spänner över flera kategorier.

Skaladditionalitet innebär att verksamhetens volym vidgas utöver finansieringsbudgeten. FoU-stöden gör det möjligt för företagen att ägna mer personaltid åt det stödda projektet. Projektverksamheten kan även utvidgas eller inriktas mot nya marknader, till exempel genom anställning av ny arbetskraft med nya och kompletterande kunskaper inom ett visst område. *Stark beteendescaladditionalitet* avser FoU-projekt som utvecklas på ett betydande sätt till följd av FoU-stödet. Detta gäller såväl finansiellt, tidsmässigt som personalmässigt, samt även anställning av nya kompetenser. Dessa kategorier kompletterar ofta varandra eftersom ökning i en dimension tenderar att stärka en annan.

Effekten anses vara stark i de fall FoU-stödet till Forska&Väx eller VINN NU inneburit att projektet vuxit över tid, och då ytterligare resurser och personal har tillförts projektet. I de fall den intervjuade inte ansett att stödets storlek inverkat påtagligt på projektets storlek bedöms effekten som svag. Som Figur A visar har en stark skaladditionalitet identifierats i de allra flesta företagen. För de företag som erhållit medel från VINN NU är skaladditionalitet ofta en betydelsefull effekt som värderas högt av de intervjuade. De intervjuade kopplade i allmänhet skaladditionalitetseffekter till möjligheterna att fokusera på och genomföra projektet med särskilt utvald personal och projektledare. Flera av de intervjuade påpekade att det är till fördel både för projektet och för företaget att inte behöva klämma in projektet i en redan stram verksamhetsportfölj, utan snarare ha möjligheten att genomföra projektet med tydligt fokus och med därför

vikta resurser. Projektet kan därmed genomföras med större volym, och på så sätt bli *bättre*.

Figur A. Schematiska resultat över beteendeadditionaliteter hos intervjuade företag

En sidoeffekt av skaladditionalitet är möjligheten att projekt finansierade genom Forska&Väx kan genomföras i önskad skala utan att negativt påverka företagets ordinarie verksamhet. Representanter för företagen som har deltagit i programmet VINN NU påpekar ofta att pengarna från VINN NU är avgörande under uppstartsfasen och ger ett ”lyft” för verksamheten. Detta kan också ses som en skaladditionalitetseffekt – särskilt med tanke på att det nystartade företaget i VINN NU ofta är synonymt med projektet – eftersom det omedelbart ökar skalan på det nystartade företagets verksamhet. I de fall där de intervjuade uttryckligen framhöll att stödet från VINN NU innebar att företaget kunde utvecklas från nästan enbart en idé till ett riktigt företag, har detta klassats som en *stark* additionalitetseffekt.

Accelerationsadditionaliteter omfattar beteendeförändringar som för projektverksamheten avsevärt framåt tidsmässigt. Möjliga resultat av

accelerationsadditionaliteter är att företag får tillgång till ny kunskap och ny information tidigare än beräknat, eller att utvecklingen av produkter påskyndas för att ta tillvara en möjlighet på marknaden. *Starka accelerationsadditionaliteter* förekommer för projekt som genomförs mycket tidigare eller snabbare än vad som hade varit möjligt utan FoU-stödet. Acceleration kombineras ofta med andra typer av additionaliteter, såsom skalaadditionalitet. Till följd av allt kortare produktlivscykler är dessa effekter viktiga, eftersom det blir alltmer avgörande för företagets konkurrenskraft att vara först på marknaden. Effekten anses också vara stark om den intervjuade påpekat att projektet i fråga inte hade kunnat genomföras överhuvudtaget om det inte vore för stödet. Svaga accelerationsadditionalitetseffekter gäller fall där den intervjuade ansåg att extern finansiering var viktigt men inte avgörande för projektets genomförande. Accelerationsadditionalitetseffekter har visat sig vara nära sammankopplade med skaladditionalitetseffekterna som diskuterats i föregående avsnitt. Figur A visar att starka accelerationseffekter är ofta förekommande. Flera av de intervjuade framhöll uttryckligen att extern finansiering var till nytta för de projekt som utförts med stöd av programmet Forska&Väx eftersom verksamheten påskyndades. Vi kan därför dra slutsatsen att accelerationseffekter i första hand visar sig på projektnivå, även om undantag finns. Kopplat till detta är frågan om ”*tajming*”. Flera av de intervjuade påpekade att projektet hade genomförts förr eller senare även utan extern finansiering, men stödet gjorde att projektet kunde inledas tidigare, vilket ansågs ha varit fördelaktigt både för projektet och för företaget i sig.

En korrelationsanalys av effekterna visar på ett starkt samband mellan skal- och accelerationsadditionalitet, och de additionaliteter som hittades har ett positivt samband med storleken på stöden, men ett negativt samband med företagets storlek. Med andra ord genomförde företag som fick ett större stöd projekten mer intensivt och snabbare, även om dessa effekter var mindre viktiga för större företag.

Beteendeariktningsadditionaliteter är en bred kategori av effekter som beskriver kvalitativa dimensioner i företags beteende till följd av deltagande i FoU-programmen. *Stark beteendeariktningsadditionalitet* uppkommer när ett företag utvecklar en produkt eller process med nya metoder eller när vi är relativt säkra på att det offentliga stödet givit upphov till detta resultat. När det gäller inriktningsadditionalitet avses med svag effekt ett osäkert eller tvivelaktigt orsaksförhållande mellan FoU-programmet och effekten i fråga. Förändringar i inriktning och typ av

verksamhet som beskrivs av inriktningsadditionaliteter är ofta svåra att tillskriva företag i VINN NU eftersom dessa är små eller nystartade, och det därmed inte finns så mycket som kan förändras. Med tanke på programmets utformning är inriktningsadditionaliteter mer betydelsefulla för att beskriva effekterna hos Forska&Väx-företagen. Analyser av intervju-materialet visar att inriktningsadditionaliteter tenderar att förekomma i större utsträckning i äldre företag. FoU-stödet kan därmed sporra företaget att ändra inriktning jämfört med vad som varit fallet tidigare.

Vi hittar även belägg för att FoU-stödets storlek har ett positivt samband med ökat humankapital och förbättrad innovationshantering, men inte ett klart samband med nya marknader, nya produkter eller förbättrade nätverksmöjligheter. Det framkommer vidare att tiden som förflutit från det att man först erhållit FoU-stödet samvarierar positivt med nya marknader, nya produkter och förbättrade nätverksmöjligheter.

Nya marknader och nya produkter uppstår om FoU-verksamheten breddas till att omfatta nya produkter och marknader som det inte varit möjligt att göra utan statlig finansiering. Finansieringen leder till att företagen kan göra något nytt eller delvis nytt förutom den vanliga verksamheten, eller bidrar till en betydande uppgradering av deras verksamhet. Eftersom analysen har utgått från företagets tidigare beteende ingår inte VINN NU-företagen i Figur A. Starka additionalitetseffekter bedöms ha uppstått när ett företag har utvecklat en produkt som skiljer sig från den ursprungliga avseende de processer eller den kunskap som krävs för att tillverka den, eller om produkten som riktar sig till en ny marknad. En svag additionalitetseffekt å andra sedan definieras som ett företag som har utvecklat en produkt som liknar dess befintliga produkter och som inte kräver att nya processer eller ny kunskap utvecklas. Effekten anses också vara svag om den nya produkten är avsedd för huvudsakligen samma marknad även om den nya produkten är tänkt för en något avvikande marknadsnisch.

Vad gäller etablerade och jämförelsevis stora företag står det klart att företag med hjälp av stödet från Forska&Väx kan komma in på ett område som är helt nytt för företaget. Stödet kan medföra en möjlighet eller ett incitament att utvecklas i en ny riktning, om än ”parallellt” med företagets vanliga verksamhet. Stödet kan vara den nödvändiga katalysatorn efter flera samverkande händelser som till slut leder till utvecklingen av nya produkter, eller att företaget gör inträde på nya marknader. Stödet motiverar företagen att tänka på ett nytt sätt och att använda sig av möjligheter de inte skulle ha tänkt på i vanliga fall. Detta kan leda till att helt nya

nätverk bildas. Därtill kan ett framgångsrikt projekt utanför företagets egentliga kärnverksamhet leda till avknoppningar eller dotterbolagsbildningar.

Exempel på svaga additionalitetseffekter i denna kategori förekommer också i intervjumaterialet. I ett fall ledde projektet till att företagets nätverk stärktes, eftersom nya kontakter etablerades med aktörer inom det nya marknadsområdet.

En stark additionalitetseffekt inom denna kategori är att deltagande i Forska&Väx leder till att befintliga produkter förbättras eller att marknaden för produkterna utvidgas genom det finansierade projektet. Detta gäller i regel för företag som riktar sig till en ganska smal marknadsnisch och som samtidigt har en god kunskap om kundernas behov. För ett företag har stödet varit avgörande för lanseringen av en ny och förbättrad produkt baserat på en redan befintlig produkt. Ett annat företag fick genom stödet möjlighet att rikta sig mot en väldefinierad marknadsnisch där konkurrensen var begränsad. I andra fall har projekten resulterat i en produkt som skiljer sig från företagets ordinarie inriktning, eftersom produkten har riktat sig till en annan marknad, vilket enligt den intervjuade, antagligen inte skulle skett utan deltagande i programmet Forska&Väx.

Förbättrade nätverksmöjligheter består av samarbete och nätverk även mellan företag. Exempel på effekter omfattar samverkan i andra projekt och nya samarbeten både inom en och samma organisation och mellan organisationer. Ett annat exempel på denna typ av additionalitet avser företag som letar efter nya strategiska partners, t.ex. andra företag, organisationer eller universitet, vilket kan leda till ökad kvalitet eller bidra med kunskap för att utveckla produkter.

Starka additionalitetseffekter för företag vad gäller nätverk och samarbete med externa partners definieras som företag som utvecklar relationer som i sin karaktär eller i sitt syfte skiljer sig från företagets tidigare beteende. Effekten anses även vara stark om projektet leder till kontakter med nya samarbetspartners som ses som betydelsefulla för företagets framtida resultat. Svaga additionalitetseffekter innebär att projektet antingen inte leder till något samarbete alls, eller att samarbetet inte leder till att företagets nätverk utvidgas med nya partners.

Samverkan mellan företag och universitet och högskolor liksom andra typer av nya samarbeten förekommer också i intervjumaterialet. Samarbete med universitet och högskola är viktiga, inte minst för etablerade och jämförelsevis stora företag vars nya kontakter med den akademiska världen anses bidra till en omvandling av företagen på lång sikt.

VINNOVA uppfattas ibland som en ”dörröppnare” i dessa avseenden. Enligt flera av de intervjuade Forska&Väx företagen, hade kontakterna med geografiskt närbelägna akademiska institutioner fördjupats tack vare FoU-projektet. Detta har långsiktigt varit av stor vikt för företaget. Exempel på samverkan omfattar konsulter från andra sektorer som t.ex. den akademiska världen och anlitan av konsulter från ett forskningsinstitut. Ytterligare några fall innefattade även nätverk med utländska aktörer. Små FoU-intensiva företag kunde även, som ett resultat av det beviljade projektet, etablera kontakter med industriella partners.

Ökat humankapital avser investeringar inom nya kunskapsområden med syfte att exploatera nya marknader, och även benägenheten att dra nytta av erfarenheter från ett projekt till andra projekt.

Effekter av additionalitet i kategorin för humankapital definieras som stark när det aktuella projektet leder till anställning av personal med nyckelkompetenser. Anlitande av konsulter anses också ha en stark effekt. Svag additionalitetseffekt däremot, leder inte till någon synlig effekt på rekryteringen, även om projektet ändå kan bidra till att höja den allmänna kunskapsnivån i företaget. Som Figur A visar, är det ganska ovanligt med stark effekt på humankapital. Detta kan åtminstone delvis bero på att de flesta företagen i undersökningen är små och FoU-intensiva samt att deras verksamhetsnisch är ganska smal.

Ett av företagen anställde inte mindre än tre personer för att delta i projektet. Det är inte ovanligt att personal ”flyttar över” till företaget som ett resultat av projektet. Stödet har ibland också använts för att anlita konsulter eller för att finansiera externa studier eller undersökningar. Andra exempel har varit att höja trovärdigheten genom att involvera en extern (helst akademisk) auktoritet inom området. I ett fall användes stödet till att finansiera en studie från ett forskningsinstitut och en extern expert som skrev en vetenskaplig rapport om företagets produktteknologi. Verksamhetens "akademiska höjd" anses därmed stiga avsevärt. Det bör noteras att det i dessa fall rör sig om överlappning mellan underkategorierna *humankapital* och *förbättrad innovationshantering*.

Förbättrad innovationshantering (innovation management) är nära besläktat men behandlas ändå som en separat kategori. Denna kategori motsvarar effekter av beteendeadditionalitet i form av företagets förändrade arbetssätt, vilket innebär att de antingen påbörjar helt nya FoU-intensiva verksamheter eller ändrar karaktär på sina befintliga verksamheter till att bli mer FoU-intensiva. Detta kan vara resultatet av att man har anställt ytterligare kompetens. Det kan även bero på erfarenheter

och lärdomar som man har erhållit från att ha drivit ett väl definierat projekt. Det är den senare betydelsen vi avser då vi talar om *förbättrad innovationshantering*.

Starka additionalitetseffekter i kategorin för innovationshantering uppstår när företaget utvecklar nya beteenden, t.ex. genom att knyta kontakter med den akademiska världen så att en mer forskningsintensiv profil erhålls. Ett annat exempel på starka effekter är när konsulter anlitas för att bidra till särskild kunskap inom ett område och vars inverkan på företagets beteende även fortskrider efter det att projektet avslutats. Additionalitetseffekten anses vara svag när det aktuella projektet inte innebär att företaget lär sig att göra saker på ett nytt sätt.

Att driva utvecklingsprojekt kan dessutom innebära ett mer disciplinerat organisatoriskt lärande som företaget kan dra nytta av i andra projekt, även på längre sikt. I en intervju framhölls att företaget blivit bättre på att identifiera, planera och genomföra projekt genom att delta i ett väldefinierat projekt som finansieras externt. Företag organiserar sina verksamheter mer i termer av projekt än de skulle ha gjort annars. De upplever inte sällan en ökad kompetens inom innovationshantering som beror på ökad ”akademisk nivå” till följd av projektet.

Det är vanligt att företagen i intervjumaterialet har upplevt olika typer av förändringar – till det bättre, enligt dem själva – när det gäller den allmänna förmågan att bedriva innovationprojekt som en effekt av projekt finansierade av Forska&Väx. På projektnivå är det uppenbart att ansökan och det formella förfarandet kopplat till själva programmen, leder till mer välorganiserade företag.

Övriga resultat

Flera av de intervjuade nämnde att Forska&Väx eller VINN NU-stödet fungerar som en *kvalitetsstämpel och framgångsindikator* för företaget, både på projektnivå och i allmänhet. I ett konkret exempel påstod den intervjuade att deltagandet i programmet kunde användas som tecken på hög forskningsintensitet i företaget inför kunder och andra samarbetspartners, dvs. som direktreklam alternativt ett marknadsföringsverktyg. På motsvarande sätt kan deltagandet i programmen också användas för att attrahera ytterligare finansiering. För ett företag fungerade VINN NU-stödet som en ”kvalitetsstämpel” som ingav trovärdighet, vilket var värdefullt i relation till finansörer. Indirekt ledde detta till ett ”innovationspris” för företaget. Flera intervjuade uppgav att det är svårt att erhålla

”vanligt” riskkapital, eftersom riskfinansiärer, enligt dem, endast finansierade ”säkra” projekt.

En intressant men ”svårfångad” företeelse som kan härledas ur intervjumaterialet är förekomsten av så kallade kumulativa fördelar med koppling till företagets deltagande i Forska&Väx och VINN NU (och liknande) programmen samt den tidigare nämnda kvalitetsstämpeln. Konkret visar sig detta genom ömsesidigt förstärkande positiva faktorer mellan företagets beteende och dess resultat, som genom ömsesidig påverkan stärker företagets framgång. Exempelvis kan deltagandet i ett FoU-program fungera som en ”kvalitetsstämpel” för företaget. Detta ger i sin tur en fördel på marknaden gentemot kunder eller i förhållande till andra finansiärer. Denna fördel – t.ex. en ökad möjlighet att attrahera ytterligare stöd – bidrar till en annan positiv effekt för företaget, t.ex. tillförsel av kapital som ytterligare kan stärka ”kvalitetsstämpeln”, vilket i sin tur kan bidra till att förbättra företagets långsiktiga resultat. Genom att olika faktorer påverkar och förstärker varandra ackumuleras den samlade effekten.

Utsagor av effekter av detta slag är vanliga i intervjumaterialet. Ett konkret exempel, som uttryckts av flera intervjuade är en ökad förmåga att skriva förslag och ansökningar till följd av att en ansökan godkänts. Detta ökar i sin tur möjligheten att få nästa ansökan godkänd. Några intervjuade nämnde möjligheten att en mottagare av VINN NU-stöd kan vara mer benägen att ansöka om stöd från Forska&Väx på grund av det positiva resultatet från VINN NU-programmet.

Sammanfattning av huvudresultaten

Det råder ingen tvekan om att det bland de studerade företagen finns additionalitetseffekter till följd av stödet. I många fall klassificeras även de identifierade effekterna som starka. Det förekommer dock stora skillnader inom kategorierna. Det finns många konkreta exempel på starka effekter för skaladditionalitet och accelerationsadditionalitet. Man bör även ha i åtanke att kontexten är av betydelse. Skaleffekter och accelerationseffekter beror på stödets storlek, programtyp och företagets storlek. Föga förvånande påverkar storleken på offentlig finansiering verksamhetens hastighet och omfattning (dvs. accelerations- och skaladditionalitet). Små företag upplever oftare en stark skaladditionalitet och accelerationsadditionalitet än vad de relativt sett större företagen gör. För de mindre företagen kan detta vara den största märkbara effekten – ett litet företag har inte hunnit diversifiera sin verksamhet med flera olika produk-

ter och därför kan ökningen av volym och hastighet av den befintliga verksamheten vara den mest påtagliga effekten. I enlighet med detta resonemang tenderar nyetablerade företag som får stöd från VINN NU att skala upp sin verksamhet mer än företag som får stöd från Forska&Väx. Stödet har alltså en förhållandevis större påverkan på små och nyetablerade företag.

Inriktningsadditionalitet är i det närmaste per definition endast relevant för företag med redan pågående verksamheter. Detta är orsaken till varför dessa effekter i första hand analyseras för företag som stöds av Forska&Väx. Ett viktigt resultat från analysen är att det är vanligt med starka inriktningsadditionaliteter för nya produkter och nya marknader. Detta resultat är starkt beroende av kontexten. Ju längre tid som har förflutit sedan ett företag erhållit sitt första stöd desto större är sannolikheten för att företaget utvecklar nya produkter eller kommer in på nya marknader. Detta innebär att effekterna antagligen uppträder först efter att längre tid förflutit. Ju äldre företaget är, desto oftare förekommer inriktningsadditionalitet till följd av stödet. Detta beror på att äldre företag ofta etablerade rutiner, infrastruktur och organisation. Stödet hjälper dem att byta fokus till ett nytt område. Ändrat fokus är en stark effekt och ett tydligt tecken på en skillnad i effekterna mellan nya och etablerade företag.

Bland de övriga kategorierna av inriktningsadditionaliteter (nätverk, humankapital och innovationshantering) finns det färre indikationer på starka effekter bland de studerade företagen. Resultaten påverkas troligen av klassificeringen av effekterna. Det råder ingen tvekan om att det finns naturliga skillnader inom dessa grupper när det gäller långsiktiga effekter. Humankapital, förbättrade nätverk och förbättrad innovationshantering är av naturliga skäl ”mjukare” och mindre väldefinierade. Företag kan betrakta dessa som mer eller mindre viktiga och dess långsiktiga effekter kan variera. Effekter inom dessa områden är dessutom svåra att specificera. Nya produkter och nya marknader däremot, är konkreta och lätta att specificera för företagen. Denna kategori har en tydlig långsiktig effekt – den blir mer tydlig och klar för företag ju längre tid som har gått efter att de deltagit i programmet.

En effekt som vi inte systematiskt sökte efter, eftersom fokus låg på additionalitet var om VINNOVAs stöd uppfattas som en kvalitetsmarkör för företaget och gentemot tredje part. ”Kvalitetssäkringen” till följd av stödet från VINNOVA påverkar både företagens marknadspotential och ger dem även möjlighet att attrahera ytterligare (risk-) kapital.

Stödet bidrar huvudsakligen till att minska den risk som finns i upps-
tarts- och omorienteringsfasen och till informationsspridning. Det är dock
uppenbart att många av effekterna som redovisas i rapporten varierar
systematiskt, är kontextberoende. Dessutom skiljer sig effekterna både
mellan och inom företag liksom mellan och inom FoU-programmen.

Förslag på framtida studier

Rapporten visar på många exempel av additionalitet. Vi har dock inte
kunnat analysera additionalitetseffekternas mer långsiktiga ekonomiska
påverkan, på exempelvis produktivitet. En intressant framtida forsknings-
uppgift skulle kunna genomföras på följande sätt: Först skickas en enkät
med frågor om additionalitet till alla företag som deltar i programmen.
Dessa resultat kan jämföras med svaren från företagen som intervjuats i
denna rapport för att undersöka om additionalitetseffekterna är stabila
över tiden. Detta skulle ge en indikation om de additionalitetseffekter som
har angivits i ett tidigt skede är bestående. Resultaten skulle vidare kunna
jämföras med kvantitativa data avseende företagens produktivitet med
syfte att bedöma om deltagandet i ett FoU-program leder till högre pro-
duktivitet. Hur undersökningen läggs upp är av stor vikt då det finns flera
statistiska aspekter att ta hänsyn till. Inte minst gäller detta för val av
företag i kontrollgruppen eftersom det kan finnas en tendens till att de
bäst lämpade företagen väljs ut för deltagande i FoU-programmen.

VINNOVAs publikationer

November 2010

För mer info eller för tidigare utgivna publikationer se www.VINNOVA.SE

VINNOVA Analys

VA 2010:

- 01 Ladda för nya marknader - Elbilens konsekvenser för elnät, elproduktionen och servicestrukturer
- 02 En säker väg framåt? - Framtidens utveckling av fordonssäkerhet
- 03 Svenska deltagandet i EU:s sjunde ramprogram för forskning och teknisk utveckling - Lägesrapport 2007 - 2009. *Finns endast som PDF. För kortversion se VA 2010:04*
- 04 SAMMANFATTNING av Sveriges deltagande i FP7 - Lägesrapport 2007 - 2009. *Kortversion av VA 2010:03*
- 05 Effektanalys av stöd till strategiska utvecklingsområden för svensk tillverkningsindustri. *För kortversion på svenska respektive engelska se VA 2010:06 och VA 2010:07*
- 06 Sammanfattning - Effektanalys av stöd till strategiska utvecklingsområden för svensk tillverkningsindustri. *Kortversion av VA 2010:05, för engelsk kortversion se VA 2010:07*
- 07 Summary - Impact analysis of support for strategic development areas in the Swedish manufacturing industry. *Engelsk kortversion av VA 2010:05, för svensk kortversion se VA 2010:06*
- 08 Setting Priorities in Public Research Financing - context and synthesis of reports from China, the EU, Japan and the US
- 09 Effects of VINNOVA Programmes on Small and Medium-sized Enterprises - the cases of Forska&Väx and VINN NU. *För svensk kortversion se VA 2010:10*
- 10 Sammanfattning - Effekter av VINNOVA-program hos Små och Medelstora Företag. Forska&Väx och VINN NU. *Svensk kortversion av VA 2010:09*
- 11 Trämanufaktur i ett uthålligt samhällsbyggande - Åtgärder för ett samverkande innovationssystem. *Finns endast som PDF*

VINNOVA Information

VI 2010:

- 01 Transporter för hållbar utveckling
- 02 Fordonsstrategisk Forskning och Innovation FFI
- 03 Branschforskningsprogrammet för skogs- och träindustrin - Projektkatalog 2010
- 04 Årsredovisning 2009
- 05 Samverkan för innovation och tillväxt. *För engelsk version se VI 2010:06*
- 06 Collaboration for innovation and growth. *För svensk version se VI 2010:05*
- 07 Cutting Edge. *Kinesiskt/engelskt VINNOVA Magasin*
- 08 Vinnande tjänstearbete - Tio forsknings- & utvecklingsprojekt om ledning och organisering av tjänsteverksamhet. *Finns endast som PDF*
- 09 NO WRONG DOOR Alla ingångar leder dig rätt - Erbjudande från nationella aktörer till SMF - Små och Medelstora Företag.
- 10 Därför behöver Sverige en innovationspolitik
- 11 Omställningsförmåga & kompetensförsörjning - Projektkatalog. *Finns endast som PDF*
- 12 Smartare, snabbare, konvergerande lösningar - Projektkatalog. Adresserar området IT och data/telekommunikation och ingår i IKT-programmet "Framtidens kommunikation"
- 13 Mobilitet, mobil kommunikation och bredband - Projektkatalog. Branschforskningsprogram för IT & telekom

VINNOVA Policy

VP 2010:

- 01 Nationell strategi för nanoteknik - Ökad innovationskraft för hållbar samhällsnytta
- 02 Tjänsteinnovationer för tillväxt. Regeringsuppdrag - Tjänsteinnovationer. *Finns endast som PDF*

VINNOVA Rapport

VR 2010:

- 01 Arbetsgivningar: samverkan, stöd, rörlighet och rehabilitering - En programuppföljning
- 02 Innovations for sustainable health and social care - Value-creating health and social care processes based on patient need. *För svensk version se VR 2009:21*
- 03 VINNOVAs satsningar på ökad transportsäkerhet: framtagning av underlag i två faser. *Finns endast som PDF*
- 04 Halvtidsutvärdering av TSS - Test Site Sweden - Mid-term evaluation of Test Site Sweden. *Finns endast som PDF*
- 05 VINNVÄXT i halvtid - Reflektioner och lärdomar. *För engelsk version se VR 2010:09*
- 06 Sju års VINNOVA-forskning om kollektivtrafik - Syntes av avslutade och pågående projekt 2000 - 2006. *Finns endast som PDF. För kortversion se VR 2010:07*
- 07 Översikt - Sju års VINNOVA-forskning om kollektivtrafik. *För fullversion se VR 2010:06*
- 08 Rörlighet, pendling och regionförstoring för bättre kompetensförsörjning, sysselsättning och hållbar tillväxt - Resultatredovisning från 15 FoU-projekt inom VINNOVAs DYNAMO-program
- 09 VINNVÄXT at the halfway mark - Experiences and lessons learned. *För svensk version se VR 2010:05*
- 10 The Matrix - Post cluster innovation policy
- 11 Creating links in the Baltic Sea Region by cluster cooperation - BSR Innonet. Follow-up report on cluster pilots
- 12 Handbok för processledning vid tjänsteutveckling
- 13 På gränsen till det okända. Utmaningar och möjligheter i ett tidigt innovationsskede - fallet ReRob. *Finns endast som PDF*
- 14 Halvtidsutvärdering av projekten inom VINNPRO-programmet. VINNPRO - fördjupad samverkan mellan forskarskolor och näringsliv/offentlig sektor via centrumbildningar. *Finns endast som PDF*
- 15 Vad gör man när man reser? En undersökning av resenärers användning av restiden i regional kollektivtrafik
- 16 From low hanging fruit to strategic growth - International evaluation of Robotdalen, Skåne Food Innovation Network and Uppsala BIO
- 17 Regional Innovation Policy in Transition - Reflections on the change process in the Skåne region. *Finns endast som PDF*
- 18 Uppdrag ledare - Om konsten att bli en bättre centrumföreståndare
- 19 First evaluation of CTS - Centre for Transport Studies and LIGHTHOUSE. *Finns endast som PDF*
- 20 Utvärdering av FLUD - Flygtekniskt utvecklings- och demonstrationsprogram. Evaluation of the Swedish Development and Demonstration Programme in Aeronautics
- 21 VINNOVAs utlysningar inom e-tjänster i offentlig verksamhet 2004 och 2005 - Kartläggning av avslutade projekt

Produktion & layout: VINNOVAs Kommunikationsavdelning

Tryck: Arkitektkopia, Stockholm, www.arkitektkopia.se

November 2010

VINNOVA utvecklar Sveriges
innovationskraft för hållbar tillväxt

VERKET FÖR INNOVATIONSSYSTEM – SWEDISH GOVERNMENTAL AGENCY FOR INNOVATION SYSTEMS

VINNOVA, SE-101 58 Stockholm, Sweden Besök/Office: Mäster Samuelsgatan 56

Tel: +46 (0)8 473 3000 Fax: +46 (0)8 473 3005

VINNOVA@VINNOVA.se www.VINNOVA.se